

Zarandul

ORGAN INDEPENDENT — CULTURAL, ECONOMIC ȘI DE INFORMAȚII — DIN VALEA CRIȘULUI ALB

APARE SUB CONDUCEREA UNUI COMITET
REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BRADABONAMENTE: 100-lei anual, 6 luni 60 lei
Instituții și bănci 150 lei
Muncitorii minieri și muncitorii agricultori 50 lei

APARE ÎN FIECARE JOI

Redactor responsabil: G. E. CAMBER

Comori necunoscute...

Trăim alături de comori, fără să le cunoaștem valoarea. Nu voim să vorbim de comorile de aur, pe cari toată lumea noastră știe să le prețuiască, ci de celelalte comori, zămislite de geniul generațiilor înaintașe, care ne-au lăsat vestigiile superbe de cultură, pe lângă care trecem — sau cel puțin treceam până eri — nepăsători sau poate chiar disprețuitori, sub povara îngâmării noastre de creaturi ale civilizației moderne.

A trebuit să descindă în mijlocul nostru un om străin, dar care cunoaște și mai cu seamă pricepe și prețuiește vestigiile de artă ale ținutului nostru, neînchipuit mai bine decât ori care dintre noi, băștinașii, pentru ca să ne deschidem în sfârșit ochii asupra comorilor ce posedăm. Acest om este profesorul I. D. Ștefănescu. Numele său spune destul, oricui are cât de elementare cunoștinți despre istoria Artei, pentru a nu mai fi necesară nici o prezentare.

Di I. D. Ștefănescu ne-a făcut cinstea să ne viziteze zilele acestea, ca conferențiar, la îndemnul fericit al d-lui prof. Sporea, căruia îi rămânem înfinit obligați pentru aceasta.

A face o dare de seamă a celor două — bogate și atât de sugestive — conferințe expuse nouă cu generoasă dărniciie de d. prof. I. D. Ștefănescu, nu e lucru ușor: ar trebui să fii însu-ți erudit, pentru a fi în stare să sintetizezi în câteva rânduri, sau să cristalizezi în câteva formule materialul istorico-artistic atât de bogat — câte odată inedit chiar — strâns în jurul subiectelor alese de conferențiar.

Trebuie să recunoaștem totuși, de la început, că claritatea neîntrecută a expunerii, cât și plasticitatea expresiei, au permis întregului public prezent — deși o mare parte din el străin de subiectele tratate — să le urmărească cu interes și folos. Dar să nu anticipăm prea mult.

În prima sa conferință d. prof. Ștefănescu ne prezintă și interpretează vechile picturi, descoperite acum câțiva ani în bisericile bătrâne de peste cinci secole, din Crișcior și Ribița.

Am văzut cei mai mulți dintre noi acele picturi; mărturisim însă că, în urma conferinței ascultate, am avut impresia că le-am descoperit acum a doua oară. Eram obicinuiți până eri să privim și să prețuim acele picturi ca pe niște simple relicve, a căror valoare ar fi constat numai în vechimea și autenticitatea lor. Iată însă că prin privirea erudită a conferențiarului și prin expunerea sa captivantă, relicviile noastre încep să strălucească de o aureolă nebănuită, iar valoarea lor să crească la infinit. Dacă rezultatul conferinței n'ar fi fost decât acesta și totuși scopul ar fi atins; dar a fost ceva mai mult și ceva mai greu, ce conferențiarul a realizat: printr'o serie de dovezi și argumente, cari se înșirau atât de natural și convingător, d-sa a avut darul să reinvie înaintea ascultătorilor timpul veacului XIV și XV, epocă de înflăcțuire a bisericilor citate și a podoabelor lor picturale, timp de renaștere pioasă a credinței, dar și de renaștere a gus-

tului artistic al românismului din Ardeal, ce ne-a dat pe un Jupân Bălea, ctitorul bisericii din Crișcior, sau pe Jupânii Vladislav și Mi-clăuș, fondatorii bisericii din Ribița, oameni pioși și generoși înzestrați cu un gust ales, cari n'au prețuit să aducă cu sacrificii enorme, maiștrii constructori din Lombardia și pictori poate tocmai din Bizanț, pentru ca să ne lese opere unice, ce astăzi formează un titlu de glorie artistică al neamului nostru.

În darea noastră de seamă spațiul ne este prea limitat pentru a putea, măcar atinge descrierea atât de sugestivă, făcută de conferențiar despre picturile ajunse până la noi, ale celor 2 biserici; picturi cari reprezintă — unele — exemplare unice, prin interpretarea arhaică a scenelor ce înfățișează, cum este de pildă „Cina cea de taină“, care se poate vedea în „cafasul“ bisericii din Crișcior.

Cu atât mai puțin ne permite spațiul — cu toată dorința care ne îmboldește — de a rezuma cel puțin, descrierea magistrală pe care d. conferențiar a făcut-o despre podoabele de incomensurabilă valoare ca pictură bisericească, a renumitelor relicve pioase, ce sunt biserica ortodoxă din Streiul Sânt-Giorgiu și cea reformată din Sântă Măria — Orlea. Făgăduim însă să revenim, în mod special, asupra acestor odoare naționale într'un documentat articol viitor.

Acum fie-ne îngăduit să relevăm încă — mult mai scurt decât am dori — conținutul de un înalt și erudit interes al celei de a doua conferințe, ținută la Brad de d. prof. Ștefănescu, despre „Origina și esența artei bizantine“.

După explicarea elementelor ei constitutive (helenist, sasanid și copt) și fixarea originii ei în perioada helenistă a Alexandriei Egiptului, conferențiarul amintește de transmutarea ei de mai târziu — silită de împrejurările istorice din Egipt (invaziunea Arabilor de la începutul erei creștine) — în Bizanț (Constantinopolul actual). D-sa accentuează apoi, viguros și strălucitor, eflorescența uimitoare a acestei arte în timpul domniei fastuoase a lui Justinian, realizatorul faimoasei biserici Sf. Sofia, — chintesență a artei bizantine, — expunând succesiv epocile de decadență, alternând cu cele de renaștere artistică din timpul dinastiilor bizantine ale Comnenilor și Paleologilor, până la agonia finală și apunerea definitivă a acestei mari civilizații, odată cu cucerirea Bizanțului de Turci.

Conferențiarul lămurește în sfârșit caracteristicile subtile ale picturii bizantine, asupra cărora există încă atâtea controverse și reabilitează — oare mai era nevoie? — printr'o observație caustică, dar justă, noțiunea de „bizantin“, de care s'a făcut, în unele părți, un abuz deplasat.

„Nu'nvie morții“, iată sentința cu ecou tragic, pronunțată de conferențiar, ca încheiere. Da, se poate să fie așa; dar noi nu ne putem opri a crede — poate numai ca o mângâiere, — că o civilizație nu apune decât pentru a face loc alteia, că între civilizațiile trecute și prezente există afinități, poate invizibile pentru cei mulți, dar nu mai puțin reale pentru cercetători și că — prin urmare — și meritul nostru conferențiar, care este în același timp un erudit cercetător al vechilor civilizații, ne va recunoaște dreptul de a spera, că vom fi cel puțin demni păstrători și înțelegători ai operelor, lăstate moștenire nouă de o civilizație apusă, dar care s'a grefat adânc și cu ce avea ea mai nobil, pe organismul rasei noastre bi-milenare.

Brad, 6 Martie 1934.

Ing. Gh. Minovici

Di profesor I. D. Ștefănescu la Brad

Duminecă și Luni, în 4 și 5 a l. c. noi, Zarandeni, am avut fericirea să ascultăm în Brad două conferințe extrem de interesante ale dlui profesor universitar din Paris, Ionel D. Ștefănescu, despre marea valoare, ce reprezintă picturile religioase descoperite în anul 1927 și 1928 în bisericile noastre ortodoxe din Crișcior și Ribița, și despre arta bizantină. Dl. prof. I. D. Ștefănescu este o personalitate distinsă cu vervă neîntrecută și e cercetătorul scrupulos și credincios al mănăstirilor și bisericilor noastre cu picturile lor străvechi, decetate de monumente istorice.

Am știrbi prea crud din valoarea deosebită a acestor două conferințe, dacă am reda în fragmente sumare, ceea ce dsa. ne-a vorbit.

Facem însă o promisiune cititorilor noștri, că un colaborator al nostru va extrage pe românește din cele 4 volume mari, scrise de conferențiar în franțuzește, părțile privitoare la aceste două biserici din Crișcior și Ribița, și le vom publica pe rând în „Zarandul“ nostru.

Ținem să mulțumim și pe această cale dlui I. D. Ștefănescu pentru dragostea, ce ne-a dovedit-o, venind la Brad pe cheltuelile sa proprie, ca să ne atragă atenția și să ne lumineze asupra monumentelor de-o valoare incontestabilă, ce deținem în aceste două comune, cu cari monumente ne putem mândri, dar a căror însemnătate mare nu o prea cunoașteam până acum. Cu atât mai vărtos suntem datorii recunoștință dlui I. D. Ștefănescu, cu cât dsa. a mai venit și acum 2 ani la Brad în acest scop, când însă din cauza inundației de atunci, n'a putut să ne vorbească.

Dar dl. Ștefănescu ne-a mai amintit un lucru, că dacă noi Zarandeni putem să fim mândri cu aceste tesaure, apoi ne revine și o datorință sfântă, ca să le și păstrăm cel puțin așa, cum s'au descoperit. Altfel picturile acestea, cea din Crișcior de pe la anul 1380 și cea din Ribița dela anul 1417, încetul cu încetul se ruinează și ar fi un păcat strigător la cer, dacă le-am lăsa în voia soartei. Aceste străvechi picturi, unele din ele aproape unice în felul lor din întreagă lumea creștină, trebuiesc acoperite cu cristal gros de 1,5 cm. și închise hermetic cu șuruburi speciale. Această acoperire a lor cu cristal ar costa multe zeci de mii de lei. Și cum comisia monumentelor istorice din lipsă de fonduri nu ne ajută, suntem nevoiți să recurgem la mijloacele noastre proprii. Vom începe deci a pune bază unui fond în acest scop și suntem convinși, că toți aceia, cari l-am ascultat vorbind pe dl. I. D. Ștefănescu, vor contribui fiecare după puterile sale atunci, când li se va cere obolulul.

Pr. V. P.

Epigramă

Epitaf d. P. B.

Se sinucid unii cu glonțul,
Alții c'otravă își fac seamă;
Numai mata făcând pe hoțul
Te-ai sinucis c'o epigramă.

Guralumii

Epigramă

Oacheșului și energicului
dirijor al fanfarei „Mica“.

Atât dăduși din mâini, maestre
Și te-ai zbatut... Mă-ai dat fiort;
Mă așteptam din clipă'n clipă
Să-ți crească artot și să zbori.

Un spectator de sâmbătă.

— DE-ALE PLUGĂRIEI —

Cum se alege porumbul (cucuruzul) pentru semănat

Producțiunea porumbului în regiunea noastră este foarte scăzută (mică). Aceasta se datorește în cea mai mare parte faptului (lucrului), că porumbul de sămânță nu se alege, ci să ia la întâmplare din pătut (hambar). Dacă gospodarii noștri nu se vor învăța să aleagă porumbul de sămănat, așa cum se va arăta mai jos, atunci degeaba vor încerca să schimbe soiurile de porumb, căci nu vor ajunge nici odată să mărească producțiunea la hectar, (să facă mai mult porumb).

Alegerea știuleților (tuleilor) de porumb este bine să se facă încă din lan, dar cum tocmai în timpul acela gospodarii noștri sunt ocupați cu alte munci, alegerea se poate face și din pătut (hambar) iarna cam în timpul acesteia.

Pentru că porumbul să încrucisează (curcește) în câmp foarte ușor, în hambar vor fi mai multe soiuri de porumb. Gospodarul întâi de toate trebuie să se hotărăască, care din soiuri vrea să le semene.

Ce soi de porumb trebuie ales aici în regiunea noastră?

Anul trecut s'a văzut, că porumbul în toate țara, dar mai ales în regiunea noastră nu a ajuns să se coacă. Aceasta trebuie să fie de învățatură gospodariilor noștri, ca să nu mai cultive porumbul „dinte de cal” și în general toate soiurile de porumb cu boabe mari, căci toate aceste soiuri se coc târziu, adică le trebuie mai multe zile, până ce să coc, decât soiurilor cu boabe mici.

Porumbul necopt bine, făcut mălai, este rău și pentru sănătate, el dă o boală foarte grea zisă „pelagră”.

Vă arăt mai jos câteva soiuri de porumb și câte zile îi trebuiesc la fiecare până ce se coc:

Porumbul:	Dinte de cal.....	159 zile.
„	Românesc	146 „
„	Moldovenesc	117 „
„	Portocaliu	138 „
„	Cincantîn	133 „
„	Hângănesc	115 „
„	Scormunic.....	138 „

După multe încercări specialiștii noștri au găsit, că soiurile de porumb Potocaliu (la care se mai zice și prignoletu) și Cincantîn sunt cele mai bune pentru țara noastră.

După ce se pot cunoaște aceste două soiuri de porumb.

Porumbul cincantîn: Coceanul este mai scurt decât a porumbului „dinte de cal” dar la recoltă dă știuleți (tulei) mai mulți. Tuleii sunt rotunzi și de 9—16 centimetri lungime. Au câte 15—25 rânduri de boabe de culoare galbenă aurie, numărând 543 boabe pe un tuleu. Dacă se taie bobul în două, se vede, că este sticlos și nu făinos ca cel al „dintele de cal”. Are un conținut azotos de 12, 37% ceace înseamnă, că este foarte hrănitor.

Porumbul portocaliu (pignoletu): Trunchiul (coceanul) este un pic mai înalt decât al „cincantînului”, cu știuleți (tulei) de formă conică, adică la un capăt mai groși iar la altul mai subțiri. Lungimea tuleilor este între 10—15 centimetri cu 18—24 rânduri de boabe de culoarea roșie portocalie.

Amândouă aceste soiuri au boabele mici, cu mult mai mici decât a „dintelui de cal” și îndesate.

Dintre toate soiurile amintite mai sus, aceste două soiuri sunt acelea cari dau cea mai mare producție la Jugăr.

Cultivarea porumbului cu bobul mic este bună nu numai pentru că să coace mai repede, dar și pentru că porumbul cu bobul mic este mai căutat și mai bine plătit, decât cel cu bobul mare a „dintelui de cal”. El se poate bate și vinde imediat toamna după cules și să poate transporta fără să se strice.

Deasemeni porumbul cu bobul mic este mai sănătos și cu mult mai hrănitor decât cel cu bobul mare al porumbului „dinte de cal”.

Societatea va da posibilitatea muncitorilor și gospodariilor din jur, cari cultivă porumb, să capătă sămânță de porumb por-

totaliu și cincantini. — Toți ce doresc să capete aceste două soiuri de porumb pentru sămânță, se vor putea înscrie în fiecare Joi la biroul central al societății la secția agricolă, arătând și de câte Kgrame are nevoie. Porumbul costă 3 lei 50 de bani Kgramul, dar societatea va plăti ea 1 leu de fiecare Kgram, așa că cei ce doresc să capete acest porumb de sămânță, îl vor putea căpăta cu 2 lei și 50 de bani Kgramul. — Inscrierile se pot face până în 12 Aprilie, Joi. — Porumbul va fi aici cel mai târziu în 20 Aprilie, așa ca nimenia să nu întârzie cu sămănatul.

După ce am văzut, care soi de porumb trebuie ales; să vedem acum, cum trebuie să fie știuleții (tuleii) de pe cari luăm boabele de sămănat.

Știuleții (tuleii), a căror boabe sunt bune de sămănat, trebuie să aibă următoarele însușiri:

1. Tulei de mărime mijlocie, căci cei mari se coc totdeauna mai târziu.
2. Copti bine.
3. Tuleul să aibă vârful și coada acoperit bine cu boabe, căci dacă nu este acoperit, produce puțin.
4. Boabele să fie de aceeași culoare, să nu fie pistrițe, căci această arată, că porumbul, din care s'a făcut tuleul, s'a curcit cu alt soi.
5. Boabele să fie la fel de mari pe tot știuletele (tuleul).
6. Rândurile de boabe să fie drepte și dese, căci atunci vor produce mai mult.
7. Boabele să fie bine înțepenite în cocianul tuleului, să nu joace, căci astfel înseamnă că nu este copt.
8. Tuleul să fie tare.
9. Cocianul tuleului să fie subțire, căci atunci sunt mai multe boabe.

Știuleții (tuleii) astfel aleși, trebuie păstrați într-un loc uscat ferit de umezeală. După ce au fost aleși știuleții (tuleii) cei mai buni, trebuie să se vadă, cari din tulei au cel mai mare număr de boabe, cari și încolțesc. Tuleii pot avea toate însușirile arătate mai sus și tot odată să nu aibă decât puține boabe, cari pot încolți. Dacă se seamănă boabele de pe un astfel de tuleu recolta va fi mică și am făcut lucru degeaba. De aceea înaintea fiecărei sămănări, cu o săptămână, trebuie să încercăm puterea de încolțire a fiecărui tuleu ales după cum am arătat mai sus.

Cum să încercăm puterea de încolțire: Fiecărui tuleu i se dă un număr. Se ia o cutie de lemn cu adâncimea de 5—6 centimetri care se umple cu nisip mărunt sau cu rumeguș. De-a lungul cutiei trebuie bătute cuișoare din 6 în 6 centimetri, tot așa și pe laturile mai scurte ale cutiei. Pe urmă se leagă cu sfoară tot câte două cuișoare, cari stau față în față ca să căpătăm niște despărțituri în patru unghiuri egale. Aceste pătrățelele trebuiesc numerotate la fel ca și tuleii, pe cari i-am ales.

După ce cutia este gata și pătrățelele numerotate, luăm tuleul cu numărul 1 dela care luăm 2 boabe dela vârful, 2 boabe dela mijloc și 2 boabe dela coadă în total 6 boabe. Aceste 6 boabe luate dela tuleul numărul 1 le punem, *cu colțul în jos*, în pătrățelul Nr. 1 din cutie. Boabele trebuiesc așa puse, ca colțul să fie înfipt în nisipul sau în rumegușul din cutie. După aceasta luăm boabele dela tuleul cu Nr. 2 și facem la fel ca și cu boabele dela tuleul Nr. 1 punându-le în pătrățelul din cutie cu Nr. 2. La fel se va face cu toți tuleii, până ce umplem toate pătrățelele din cutie. Dacă nu avem o cutie mare, atunci facem probele acestea de încolțire pe rând, dar în nici un caz nu trebuie semănat boabe de pe tulei, a căror putere de încolțire nu a fost încercată.

După ce isprăvim cu așezarea boabelor, stropim nisipul sau rumegușul cu apă caldă, acoperim boabele cu o cârpă udă și punem lada lângă sobă.

Trebuie să avem totdeauna grije, ca până ce se face încolțirea nisipul sau rumegușul să fie totdeauna umed.

După câteva zile vom observa, că boabele dau colț. După ce la cele mai multe boabe a eșit colțul, cercetăm (căutăm) bine toate pătrățelele și *nu vom lua la sămănat numai boabele de pe tuleii, a căror încercare au dat toate 6 boabele cu colț sau cel puțin 5 din 6 boabe.*

Tuleii, a căror boabe au dat mai puțin de 5 boabe încolțite, îi întrebunțăm pentru hrană.

Numai dacă gospodarii noștri vor face toate cele arătate mai sus, vor putea avea o recoltă uniformă (la fel) și mare.

Sămănând porumb bine ales și încercat la încolțire, se poate sporii recolta cu cel puțin 150 kg. la jugăr.

Ing. VIRGIL DAMIAN

Comunicare

Duminecă, 18 Februarie c. dl. ing. V. Damian, din partea soc. „Mica” a ținut poporului în biserica din Brad, după terminarea serv. divin, o instructivă prelegere despre lucrările de iarnă în grădina de pomi.

Din conferință s'a desprins că săteanul harnic și priceput găsește ce să lucreze și iarna în grădina de pomi.

Conferința a fost ascultată cu mult interes de cei prezenți.

În Duminica următoare dl. ing. V. Damian a făcut demonstrații practice la Pădurile Bradului, despre ceea ce s'a vorbit în biserică.

Minieră.

*T'ârnezte ciocanul'n oșele
Și piatra se crapă sub dallă
Lovește ciocanul și stele
S'aprind și se sting dup'olaltă.*

*Și omul e numa'n cordare
Suflarea e tot mai adincă
El trebui să fie mai tare
Ca demonul tare din stâncă.*

*Sub piatră de mult stă ascunsă,
Bătută de cel mai vechi faur
Comoara de nimeni pătrunsă,
Comoara cu totul de aur.*

*Băieșul îi simte dogoarea
Ar vrea să ajungă de-odată
In ochi i-a lucit arătarea:
Comoara-i acolo 'ncestată.*

*Dar munca e grea, și pământul
Își câpără crâncen averea
Minierul își pierde avântul
Sleită-i de acuma puterea.*

*Doar flacăra lămpii aruncă
Plăpândă sclipiri ca prin ceață,
Pe omul trudit și pe stâncă,
Pe pietrele reci ca de ghiță.*

Epigrame

Dlul P. B., care a semnat două epigrame în numărul trecut al Zaranului.

*Ești un lup, ce-și schimbă haina
Nu-ți dau voie să sici, nu!
De vrei să-și păstreze taina,
De ce-o chemi la randevu?*

*

Dlul Ing. Virgil Damian, care va vorbi Duminecă la Brad, despre plantarea pomilor roditori, în gropi, bine înțeles.

*Din lunga conferință,
Cu care vă indoapă,
Cu atâta vă alegeți:
Vă bagă pomii în groapă!*

M. I.

Revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan — Românii din Munții Abrudului —

(Continuare)

de: **Const. Tisu**

Călătoriile lui Horia la Viena

Știm din cele relatate până aci, că iobagii Români, pentru a scăpa de sub nelegiuitul jug al nobilimii ungurești, au încercat în diferite rânduri, pe la toate autoritățile din Transilvania, cu mai multe plângeri. Dar din nefericire nu au fost ascultate de nimeni, și nu au fost nici rezolvate sau și dacă au fost, au fost rezolvate în mod foarte superficial. Din cauza aceasta țărani Români din Munții Abrudului, s'au decis a se plânge direct la Curtea imperială din Viena. În scopul acesta ei delegară în mai multe rânduri cu ducerea plângerilor la Viena pe Vasile Nicola Ursu sau Horia.

Date precise despre aceste călătorii, aflăm chiar în interogatorul ce l-a făcut contele Iankovits cu Cloșca la anul 1785.

Din acest interogator reese, că Horia a făcut în cauza eliberării țărănilor români patru călătorii.

Prima călătorie a fost făcută la anul 1779, la care a luat parte: Horia, Cloșca și Dumitru Todea din Răul mare.

A doua călătorie a avut loc la anul 1780 fiind Horia însoțit de Cloșca, Cristea Nicola și Gavrilă Onu din Răul mare.

Cererile, pe cari le-a prezentat Horia împăratului în aceste două călătorii, au fost făcute de către un nobil din Abrud cu numele Samoila Marți.

A treia călătorie a făcut-o Horia la anul 1782 fiind însoțit de Cloșca, un văr a lui Dumitru Todea din Răul mare cu numele Simeon și de Popa Dumitru din Certej.

Cea mai însemnată călătorie însă a fost aceea din toamna anului 1783, la care a luat parte și Petru Nicola din Albac, care era urmărit — ca și Horia — pentru scandalul din Câmpeni, făcut contra arendașilor armeni.

În această călătorie Horia a ajuns la Viena prin luna Decembrie 1783 când împăratul Iosif al II-lea nu era acasă, fiind călătorit la Roma, și de unde nu s'a întors până la 20 Martie 1784.

Horia însă nu a părăsit Viena, până când nu a sosit împăratul, care la 1 Aprilie îl primi în audiență.

De astă dată Horia prezentă împăratului o cerere, pe care i-a făcut-o agentul Enyedí din Viena și în care Românii se plângeau, că cu toată au înaintat Curții imperiale mai multe cereri, soarta lor nu s'a ameliorat, din contră sunt mai asupriți, iar delegații țărănilor zac încă și azi prin închisori, iar alții din cauza maltratărilor și bătăilor au și murit.

În urma acestora roagă din nou pe înalțul împărat a da ordin, ca să înceteze orice maltratare contra Românilor.

Rezultatul acestei audiențe fu, că Cancelaria aulică din Viena trimise un ordin guvernului Transilvănian, la 13 Aprilie 1784, în sensul ca să înceteze, ori ce asuprire și perse-

cuție contra iobagilor Români, până ce va urma decizia monarhului relativ la ancheta ordonată deja în anul 1780, iar acei, cari sunt închiși, să fie puși imediat în libertate.

Nici acest ordin nu a fost luat în considerare, respectiv executat de către guvernul din Sibiu, în urma cărui fapt Horia începu din nou să ațâțe pe țărani de astădată însă publice, zicând că, împăratul a dat în mai multe rânduri ordin, ca țărani să nu mai fie supuși nobilimii ungurești. Autoritățile din Transilvania la indemnul nobililor Unguri nu respectează cuvântul împăratului și nu vreau nici să-l comunice țărănilor, din care cauză monarhul a dispus, ca să se militarizeze întreaga țară și iobagii să capete arme, iar el (Horia) să răscoale pe Românii din Transilvania și să stingă pe toți Ungurii, iar curțile lor să le prefacă în cenușă, zicând că: „aceasta este porunca împăratului“.

Iar pentruca poporul român să se incredințeze, că aceste sunt adevărate, le arată o cruce aurită, pe care zicea, că a primit-o dela împăratul și pe care era și chipul împăratului.

Tot Horia le mai spuse, că în caz de revoluție, nici armata nu va impușca asupra Românilor.

Cuvintele aceste aflare o nespuse de mare incredere la Români, produsera însă o adâncă turburare între nobilii Unguri.

Relativ la acestea poporul român vorbă la începutul revoluției, că în ultima audiență împăratul s'a plâns către Horia, că nu poate supune pe nobilii Unguri. La aceste cuvinte ale împăratului Horia ar fi zis, ca să-l lase pe țărani pe mâna lui, și atunci el ori supune întreaga șleahta Ungurească din Transilvania, ori îi stârpește pe toți, atunci împăratul i-a dat crucea de aur.

Tot în privința aceasta ne spune dl Densușianu, că se află în biblioteca muzeului Transilvănian din Cluj o epistolă a unui nobil din Zarand cu numele Ribiczei, scrisă unui conte Ungur, în care Ribiczei îi scrie, că în audiența lui Horia la împăratul în anul 1784, între altele Horia s'ar fi plâns împăratului contra arendașilor armeni, și l-a rugat, ca să elibereze pe Români din iobăgie, căci la caz contrar foarte ușor se poate întâmpla, ca Românii să încerce a-și recăștiga libertatea cu riscul vieții lor.

La aceste cuvinte împăratul i-ar fi spus lui Horia „FACEȚI-O“. Atunci Horia în semn de recunoștință a căzut la picioarele împăratului. Cuvintele aceste — zice Ribiczei le-a auzit dela un căpitan din Regimentul de infanterie Carol de Toscana, care în timpul acela se afla și el în Viena.

Cu toate aceste și în speranță, că guvernul din Sibiu își va întoarce fața către nefericiții iobagi, Cloșca luă rezoluțiunea, ce o adusese Horia dela împăratul și se prezentă cu ea la Sibiu.

(Va urma).

Revendicări muncitorești

Din activitatea sindicatului minier: „Crișul Alb“.

de: DIMITRIE ZAPAN Advocat—Brad.

j) Cerem ca toți muncitorii minieri cari au ajuns la etatea cerute pentru pensionare sau la anii de serviciu, după cum arătăm în punctul de mai sus, să fie pensionați din oficiu de către Casa Asigurărilor Sociale.

k) Se se puie în concordanță legea de execuție, cu legea pentru unificarea asigurărilor sociale și execuțiile asupra muncitorilor minieri, să nu poată fi efectuate de cât în modul următor: „să se reție forțat, în caz de execuție, numai $\frac{1}{6}$ din plata totală lunară a muncitorului urmărit, după ce vor scădea mai întâi impozitele de orice fel, taxele către Casa Asigurărilor Sociale, rata Casei de păstrare și economie pentru împrumut, rata pentru alimentele dela Consum“.

În rezumat respectos ne permitem să cerem următoarele:

I. Noi alegeri la Camerile de muneă

II. Anularea cu totul a cotizatiunilor suplimentare de pensii, ce ni-s'au impus pe nedreptul.

III. Să se reducă vârsta de pensionare la 50 ani pentru muncitorii ce lucrează în subsol și la 25 ani de serviciu pentru cei din categoria aceasta, iar la cei ce lucrează la suprafață vârsta de pensionare să fie de 55 ani și 30 ani de serviciu.

IV. Să se facă o anchetă medicală din partea unei comisii numită de Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale cu privire la starea sanitară și igienică a muncitorilor minieri din ținutul nostru.

V. acordarea conform legii, fără nici un fel de piedică sau pretexte, a ajutoarelor ce ni se cuvin: de boală, accidente, maternitate, deces, etc.

VI. Muncitorii bolnavi să fie trimiși la sanatorii, băi, mare sau munte, dacă e necesar bolnavului un astfel de tratament.

VII. În caz de concediere muncitorul asigurat să-și recapete dela Casa Asigurărilor Sociale întreaga sumă ce i-s'a reținut pentru fondul de pensie.

VIII. Să se clădească un spital în Brad, cu totul încăpător, cu secție de chirurgie, și secție de boli interne, ineztrat cu'n aparat Röntgen, numindu-se personal medical suficient și înzestrând acest spital cu toate aparatele, medicamentele și pansamentele necesare.

IX. Cu ocazia modificării de către Parlament a legii pentru unificarea asigurărilor sociale să se ție seamă de toate schimbările ce pretindem, după cum am arătat mai sus, și să se transforme acele articole și alineate ale acestei legi, în sensul cerut de noi.

În speranța că glasul nostru va fi auzit și ni-se va face dreptate, primiți Domnule Ministru, asigurarea profundului nostru respect.

Crișcior, 19 Februarie 1934.

Sindicatul independent-național al muncitorilor din industria minieră: „Crișul Alb“ cu sediul în com. Crișcior (Jud. Hunedoara), (urmează semnăturile).

N. R. Cunoscută fiind sollicitudinea ce arată muncitorilor d-l Ministrul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, în toate ocaziunile, avem speranța că dreptele cereri ale minierilor din ținutul nostru, formulate prin Memoriul de față, vor fi satisfăcute.

Insemnări din pribegie

(Continuare).

Trenurile, ce trec, sunt în majoritate „eșaloane“ de ale Cehilor. Ei în vara lui 1918 — când au luat Siberia dela bolșevici — au înțeles să nu rămână luptele lor tocmai pe sterp. De aceea din prăzi și cum s'a putut, s'au aprovizionat bine cu de toate. Fiecare din diviziile I și II, ale lor, au câte o sută de trenuri, deși efectivul le este numai de câte 7500 oameni. Cei mai mulți dintre ei sunt binișor înstăriți. Că Rușii le sunt frați e adevărat, însă azi se aplică mai mult ca oricând vorba Românilor: „Frate de frate, brânza-i pe bani“.

Acum ar fi bine, dacă ne-am evacua spre Est cât mai grabnic. Însă Cehii nu voesc să lase pe aici nimic din ce au adunat. Descurajarea i-a cuprins și pe ei, dar a cuprins în mai mare grad pe ai noștrii, mai ales de când cu svonul despre nimicirea diviziei polone. Noi și suntem acum ariergarda, deci cei sortiți a da față cu Sovieticii. Comandantul ne este însă

rigid și calm. Mai zilele trecute a ținut consfătuire cu comandanții de unități pentru a decide ce drapel să adopte Legiunea. A învins firește părerea sa, să se adopte acvila romană.

Gara Alramai 20 Ianuarie 1920.

Mai bine de o lună de când n'am mai făcut nici o însemnare. Situația e grozav de critică. E „Hanibal ante portas“. Armata roșie înaintează grăbită spre noi, iar aici stăm ca pe un vulcan. Acum nu sunt bande bolșevice la zeci și sute de Km. în „taigă“, ci sunt aci lângă noi. Toată suflarea privește cu ochi răi pe „străini“ și tot arborele e un dușman, ca să nu zic toată frunza — care e căzută.

Evacuarea spre Est se face tot mai cu greu și din lipsa de combustibil și din cauză, că în atelierele căilor ferate Siberiene e desorganizată munca, ori mai bine zis e total sistată. În așa situație am petrecut Crăciunul anului 1919. În situație desigur mai nenorocită și decât a noastră sunt resturile din armata nenorocită a amiralului Kolceak. Soldați și ofițeri, rupți de foame și de oboseală și măcinați de tifos,

se scurg — în lung convoiu — pe sănii și pe jos, zi și noapte, fără încetare, pe „șoseaua Moscovei“, — așa se numește șoseaua siberiană, ce merge paralel cu calea ferată.

Cu aceste frânturi de oaste merg și generalii comandanți: Kapel, Volcov și Peleliaev. Tot cu ei a fost însuși amiralul Kolceak. El s'a dat în grija Cehilor în gara N.-Udinsk împreună cu „rezerva de aur a statului rus“. Bande de partizani bolșevici atacă din toate părțile pe acești nenorociți în retragere. Cei greu bolnavi de tifos și adesea și răniți rămân în voia lui D-zeu. Așa trebuie să fi decurs tragica retragere a armatei lui Napoleon după lupta dela Berezina. Câțiva ofițeri — între cari generalii Kapel și Volcov — au fost primiți într'unul dintre trenurile noastre. Zilele trecute s'a dat o luptă aci în apropiere, între bolșevicii din N.-Udinsk și Reg-tul din Extremul orient. S'au ținut bine bieții soldați și au cauzat mari pierderi bolșevicilor.

Am fost și noi evacuați dela Taișet și vom prelua sectorul Tulun-Kimiltei. Acum e în ariergardă Divizia III-a Cehă.

Curiozități științifice.

Piatra filozofală

Așa a rămas numele unui lucru căutat îndelung de oamenii mai de demult. Bine înțeles, nu toți oamenii căutau această făloasă piatră care se numește filozofală ci numai cei învățați, mai ales călugării căci ei aveau pe atunci timp mai mult să învețe și să caute câte în lună și în stele.

Acești căutători se numeau alchimisti și erau socotiți de poporul de rând drept vrăjitori. Ba chiar unii dintre ei se socoteau ei însuși ca având putere asupra duhurilor și le chemau să le ajute la lucru.

— Ce voiau să facă cu acea piatră? Nu bănuți?

— Aur!

Ei credeau că trebuie să se afe odată și odată o substanță care să aibe țaria să prefacă un metal oarecare, de pildă ferul, sau plumbul, sau mercurul în aur strălucitor și scump.

Trebuie să mărturisim că pentru a ajunge un asemenea scop s'a meritat a se lucra sute de ani în cele mai ascunse colțuri ale mănăstirilor și palatelor împărătești. Ispita era prea mare ca să nu cadă în ea chiar cei mai învățați și mai sus puși oameni din vechime. Nobili bogăți, capete încoronate, chiar papii au ținut neori la curte câte un alchimist care să caute piatră filozofală. Această piatră nu s'a aflat însă nici până azi. Învățații mai noi socoteau până acum vre-o douăzeci de ani că nici nu se va afla vre-odată pentru motivul că nu există.

Dintre alchimisti mulți erau cinstiți în lucrul lor și chiar ei erau aceia cari credeau mai tare în existența unei substanțe minunate în stare de asemenea prefaceri. Au fost însă și mai mulți alții cari numai de ochii nobilului sau domnitorului care îl plătea gras se făceau a căuta secretul cel mare al naturii; în realitate ei urmăreau să-și umple buzunarele lor cu aurul din vistieria vremelniceului stăpân și pe urmă fugeau sau spuneau că piatră nu se poate afla din pricina cine știe cărui duh vrăjmaș.

Așa de puternică este această vrajă a aurului încât nu mai departe de acum doi ani a fost un mare scandal în Germania din cauza unui prețis învățat care încredințase pe conducătorii stafului că el a descoperit calea prin care un metal obișnuit cum e plumbul, se poate prefacă în aur. A mâncat câteva milioane pentru a face cercetări și când din cauza întâzierii rezultatelor a fost luat la cercetări a ajuns la închisoare.

Nu trebuie să ne mirăm deci de cei vechi cari oricum știau mai puțin decât noi despre metale și despre tot ce ne înconjoară.

Sunt chiar acum oameni pregătiți ca știință cari cred că vre-odată se va reuși să se prefacă plumbul în mercur și mercurul în aur.

Piatra filozofală deci aurul, bogăția vor înflăcăra mai departe mintea și închipuirea oamenilor.

R.

Cinema ORIENT Brad.

Duminecă 11 Martie a. c.

Mai bun decât sperezi! — Mai frumos decât aștepti!

»Drumul Fericirei«

Aranjat de CARL BOESZ, — muzica compusă de EDUARD KUNECKE

Interpreții: LUISE ULRICH, frumoasa primadonă din Viena; PAUL HÖRIGER, în rolul lui cel mai bun; HEINZ RÜHMANN, cu căinele lui dresat; PAUL HEIDEMANN, cel mai bun comic; LUDWIG STÖSSEL; Erika Falger, Lis de Boy. — Inscenări din Schwartzwald și de pe Dunăre

Gara Knitun, 1 Februarie 1920.

Am preluat sectorul. Bande de partizani ne amenință firește și aci, cu atât mai vartos că acum resturile armatei albe s'au scurs deja.

Avantgarda Armatei roșii a avut luptă cu unități ale Div. III. Cehă, lupte cari s'au terminat cu destule pierderi de ambele părți. Acum e rândul nostru, pentru că de azi suntem ariergardă.

Gara Kimiltei, 5 Februarie 1920.

Prin botezul de foc al luptei cu armata regulată sovietică au trecut și unele dintre unitățile Legiunii noastre. Lupte cu bande bolșevice au fost ele toată vara, însă acum e vorba de armată regulată sovietică.

În noaptea de 3—4 Febr. s'a dat lupta între avantgarda sovietică și Batalionul „Mărășești” și escadronul de lănceri din Legiune. Și s'au purtat bine Români. Pierderi am avut vreo 20 morți și câțiva răniți. Mai greu a suferit escadronul. Din el au rămas 15 morți. Îndărjirea cu care au luptat ai noștri a stors admirația sovieticilor. Acum ei numesc Legiu-

Apel!

Pentru avionul Hunedoara

Fac un calduros apel către Românii Hunedoreni și rog să dea sprijinul moral și material, pentru ca să putem desăvârși o operă de utilitate națională, — procurarea unui avion de luptă, cu propriile noastre mijloace și care să poarte numele județului nostru.

Județul Hunedoara are un trecut frumos în istoria neamului românesc.

Se cuvine deci, să persevereze pe drumul faptelor mari.

Cer aderarea și sprijinul tuturor și bunilor români și al tineretului, care reprezintă cvintezenta energiilor românești din județul nostru.

O avionetă costă 900,000—1,200,000 lei, iar un avion de bombardament bimotor, dela 3—4 milioane lei.

Județul nostru, e cel mai mare din țară, și dacă înțelegem importanța avioanelor pentru apărarea hotarelor noastre, atunci jertfele pe cari le vom face, nu vor fi prea mari.

Încerc să lansez o listă de subscripție înscrind din partea mea suma de 2400 lei.

Toți aceia cari voesc, să contribuie cu obolul lor în acest scop, sunt rugați a trimite banii prin mandat postal, administrației ziarului „Înainte”, care la sfârșitul fiecărei luni, va depune sumele încasate la Banca Națională din Deva, care la rândul ei, va publica situația lunară și generală a sumelor depuse.

Sunt convins, că Românii hunedoreni, vor fi capabili și de astădată, să subscrie în istoria neamului românesc, încă o pagină glorioasă și neperitoare.

Și ce ar fi dacă exemplul nostru va fi urmat și de alte județe?!

Lista de subscripție pentru avionul Hunedoara.

Au subscris următorii:

Ghila Sever funcț. Pref. 600 lei (lunar 50 lei); Victor Săcărean pens. 2400 lei (lunar 200 lei); Rain Vicențiu f. adm. 1200 lei (lunar 100 lei); Biscărean Ioan f. adm. 1200 lei (lunar 100 lei); Rodean Dumitru f. adm. 1200 lei (lunar 100 lei); Leucean Victor f. adm. 1200 lei (lunar 100 lei); Costin Emeric f. adm. 1200 lei (lunar 100 lei); Preot Epil Borțian cu suma de 500 lei; Dșoara Șarlotă, Gara, funcț. 100 lei; Demca func. rev. 600 lei (lunar 50 lei); Dr. Iosif Mureșan secr. gen. Pref. 1200 lei (lunar 100 lei); Muntean Aurel funcț. adm. 1200 lei (lunar 100 lei); Grozav Nicolae funcț. adm. 1200 lei (lunar 100 lei); Robotin Petru avocat 300 lei; Roșu Septimiu, adv. Geoagiu 1200 lei (lunar 100 lei); Clasa V-a Liceul Decebal Deva 107 lei; Cornel Bordsuș dir. Banca Ardeleana 1200 lei (lunar 100 lei); Aurel Vernichescu Dir. cam. agr. 600 lei (lunar 50 lei); Nedelcu Damian f. adm. 100 lei; Dșoara Manzi Maetz. 240 lei (lunar 20 lei); Mladin Iuliu funcț. 240 lei (lunar 20 lei); Ioan Macarie f. revizor 600 lei (lunar 50 lei); Gașpar Aurel funcț. Tribunal 1200 lei (lunar 100 lei); Constantinovici I. notar Șoimuș 500 lei; Preot Bexa Solomon, Șoimuș 500 lei; Rusu Emil, notar Buruene 500 lei; Tisu Mircea, avocat Baia de Criș 500 lei; Andrei Liviu f. casa cercuală 500 lei.

Mulțumim tuturor și în special tinerilor elevi de liceu ai clasei V-a, cari călăuziți de entuziasmul tineretei, dau de pe acum dovadă de calități nobile sufletești.

Exemplul lor, este o cheazăie mai mult, că încercările noastre, vor fi încununat de succesul dorit.

Căpit. retr. N. Braica

Știri de tot felul

— La 25 Februarie a. c., dl. dr. Cornel Impărat, din Brad, și-a oficiat logodna cu d-ra Lucia David, fca dlui dr. David din Orăștie.

— Reducerea impozitelor. Ministerul de finanțe aduce la cunoștință, că reducerile de impozite proiectate se vor pune în aplicare cu începere de la 1 Aprilie 1934.

Până atunci impozitele vor continua a fi plătite conform debitelor stabilite pe exercițiul 1933—1934.

— Legea administrativă va fi modificată. Guvernul dorește ca chiar în primăvara aceasta să facă alegeri generele administrative în întreaga țară.

Deci, actualele Consilii Comunale, municipale și Județene, vor fi în curând dizolvate.

— Guvernul de sub conducerea d. Tătărescu, a suferit următoarele schimbări:

Au părăsit guvernul dnii: C. Dimitriu, ministrul muncii și G. Cipăianu, ministrul documentelor. În schimb au intrat în guvern d. dr. I. Costinescu, la muncă; V. Sassu, ministrul industriei, a trecut la agricultură, d. ing. N. Teodorescu, fostul director general la C. F. R., este numit titularul ministerului de industrie; d. Assan rămânând subsecretar de stat.

— Ministerul instrucțiunilor a aprobat, ca elevii romano catolici, să ia vacanța de Paști cu începere de miercuri seara, 28 Martie c.

— Ministrul nostru de externe, d. Titulescu, este bolnav.

— La 1 Martie, în Mancuria, s'au desfășurat solemnitățile încoronării lui Pu-Yi, ca împărat al Mancuriei.

— Incorporarea tinerilor din contingentul anului 1934 se va face în ziua de 12 Aprilie.

— Ministerul de interne a luat inițiativa să țină o serie de Conferințe administrative cu prefectii de județ și pretorii.

— Zilele trecute în Franța și Italia s'a deslănțuit un viscol puternic.

— În Insula Creta (e în Marea Mediterană) au murit peste 70.000 oi din cauza gerului.

— Bugetul țării noastre — în anul financiar 1934 — va fi numai de 18 miliarde lei.

— Se pare, că în urma cercetărilor făcute de experții străini asupra situației economice — a țării noastre, creditorii vor aproba să se reducă cuponul cu 25%.

— În Londra este o fată care doarme de doi ani neîntrerupt.

Ea este hrănită artificial.

Medicii au pierdut orice speranță de îndreptare.

— S'a întocmit un proiect de lege, care modifică lege înv. primar și stabilește definitiv condițiile transferărilor din acest an — la învățători.

— De câteva zile circulă știrea că partidul național-tărănist va fuziona cu partidul țărănist de sub conducerea d. dr. Lupu.

— La Timișoara se va înființa Mitropolia Banatului.

— Orașul Bârlad a fost inundat. Șaptesute case sunt sub apă. Comunicația se face cu ajutorul bărcilor. Armata a făcut evacuările sinistraților. Pagubele materiale sunt foarte mari.

Și la Șeragul ca și la Knitun în urmă a rămas ruină. Se aruncă în aer rezervoarele de apă, se dă foc vagoanelor goale, podurile sunt și ele aruncate în aer și așa armata roșie nu poate înainta cu destulă grabă. Nu-și poate transporta decât puțină artilerie pe șosea cu sania.

Gara aceasta e situată într'o afundătură, ce are spre Nord și Sud dealuri înalte. Am intrat aci ca într'un sac. Firește măsurile de asigurare pe înălțimi s'au luat din bună vreme. După amiazi comandantul voind să se încredințeze singur de organizarea apărării, a urcat dealul dinspre Nord. A luat adjutantul personal cu sine și pe mine și Tarnavski V., cari avem funcția de adjutanți în Secția operativă. Dincolo de deal este un întins platou cu rari locuințe omenești. Am intrat în casa unui țaran, când o patrulă a adus 2 parlamentari sovietici, veniți cu scopul negocierii unui armistițiu. Ne-am întors la trenuri în gară, cu ei împreună — conducându-i firește după rânduiala de rigoare.

Ioan Fodor

(Va urma)